

Anna Szkolak-Stępień

Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie

Świetlica szkolna jako przestrzeń aktywności poznawczej i działaniowej uczniów

Streszczenie

Celem artykułu jest udowodnienie wartości świetlic szkolnych dla wszechstronnego rozwoju dzieci. Świetlica szkolna uzupełnia pracę wychowawczą i edukacyjną szkoły, sprzyja racjonalnemu wypoczynkowi, przyczynia się do rozwoju indywidualnych zamiłowań i uzdolnień oraz stwarza warunki do społecznego działania. Jest to miejsce szczególne dla uczniów, pracujących w nich wychowawców i dla samej szkoły.

Słowa kluczowe: świetlica szkolna, przestrzeń aktywności poznawczej, przestrzeń aktywności działaniowej

The Common Room as a Space for Cognitive and Behavioral Activity for Pupils

Abstract

The aim of an article is to prove the value of common rooms for the comprehensive development of children. Common room complements the educational work of the school, promotes rational rest, contributes to the development of individual passion and ability and creates conditions for social action. This is a special place for pupils, teachers, and the school itself.

Keywords: common room, space for cognitive activity, space for behavioral activity

Wstęp

Świetlice szkolne to placówki o specyficznym charakterze – zastępują dom, organizują czas wolny, wychowują, edukują, zapewniają przestrzeń aktywności poznawczej i działaniowej dzieci. Pełnią znaczącą rolę w rozwoju swoich podopiecznych, pomagają pielęgnować zdolności i talenty, zastępują bliskość i ciepło rodzinnego domu. Dzięki nim rodzice mogą bez przeszkód pracować zawodowo, wiedząc, że ich pociechy mają znakomitą opiekę. Jednocześnie świetlice szkolne są miejscem zupełnie niedocenianym, drugorzędnym, traktowanym jako „przechowalnia” dzieci, zapewniająca darmową opiekę; ich działalność jest pomijana w hierarchii innych zajęć. Nie dba się należycie o wyposażenie świetlic szkolnych, o liczbę uczestniczących w zajęciach dzieci, o pracujących w niej wychowawców.

Celem artykułu jest udowodnienie wartości świetlic szkolnych jako przestrzeni dla aktywności poznawczej i działaniowej dzieci. Jest to bowiem miejsce szczególne dla uczniów, dla pracujących w nich wychowawców i dla samej szkoły.

Misja świetlicy szkolnej

Według Wincentego Okonia (2007: 308–309) świetlica szkolna to

placówka opiekuńczo-wychowawcza prowadzona przez szkołę, umożliwiająca uczniom uczestniczenie w interesujących ich zajęciach oraz wykonywanie prac domowych [...]. Korzystają z niej zwłaszcza te dzieci, które w czasie wolnym od zajęć szkolnych są pozbawione opieki domowej.

Danuta Kmita (2007: 6) podkreśla, że

współczesna świetlica szkolna jako wewnątrzszkolna instytucja wychowania wspomaga i uzupełnia pracę szkoły we wszystkich jej zakresach: opieki, oddziaływań wychowawczych i dydaktycznych, jak i zabiegów terapeutycznych. W swych celach i zadaniach uwzględnia podstawowe funkcje czasu wolnego: odpoczynek (tj. regenerację sił fizycznych i psychicznych), rozrywkę, która wyzwala przyjemne emocje, oraz rozwijanie indywidualnych zdolności i zainteresowań.

Beata Przyborowska (2009: 23) zwraca uwagę na fakt, że

świetlica szkolna jest ważnym środowiskiem społecznym dziecka, ale wciąż jeszcze niedocenianym i niezauważanym. Ze względu na długi i systematyczny okres przebywania tam dzieci, stanowi istotne przedłużenie i uzupełnienie pracy wychowawczej szkoły i coraz częściej kompensuje braki wynikające z nieprawidłowego funkcjonowania dziecka w rodzinie.

Według Beaty Krajewskiej (2011: 32)

świetlice szkolne są przede wszystkim miejscem, w którym dzieci spędzają czas wolny. Do ich zadań należy stworzenie uczniom odpowiednich warunków i atmosfery sprzyjającej nauce oraz niesienie kompetentnej pomocy, a więc realizacja funkcji opiekuńczo-wychowawczej szkoły. Działalność każdej świetlicy szkolnej polega na wychowaniu zdrowotnym, społeczno-moralnym, umysłowym, technicznym i estetycznym, a realizacja zadań opiekuńczych, wychowawczych i kształcących musi być dostosowana do możliwości psychofizycznych dzieci.

Zdaniem Danuty Adamczyk (2000: 15)

świetlica szkolna to taki neutralny teren, nie przynależny żadnej klasie, żadnemu przedmiotowi, żadnej pracowni – ale wspólny. Tutaj można spotkać się z kolegami przed lub po lekcjach, zagrać w szachy, wraz z uczniami innych klas założyć np. klub hobbyistów, pomuzykować itd. Można wyliczać jeszcze wiele zajęć, które organizuje się w świetlicach. W trakcie organizowanych zajęć świetlicowych możemy dać szansę wykazania się uczniowi słabemu w nauce, często zniechęconemu brakiem osiągnięć. Jest to możliwe, ponieważ brakuje tu obciążeń i stresów wynikających z rygorów lekcyjnych. Świetlica stanowi teren, gdzie istnieje możliwość uzyskania aprobaty i akceptacji, gdzie nie ma narzucanych norm i wymagań. Uczeń osiągający słabe wyniki w nauce może być wreszcie postrzegany jako dobry gracz w szachy, świetny dekorator, dobry dziennikarz, plastyk, muzyk, organizator imprez itp.

Autorka stawia pytanie retoryczne: „czy w czasie lekcji jest czas i możliwość do tego typu zajęć, które rozszerzają zainteresowania uczniów?” (ibidem).

Działalności świetlicy szkolnej powinny przyświecać określone cele, m.in.:

- 1) doskonalenie osobowości dziecka poprzez stworzenie warunków dla rozwoju poznawczego, społecznego, psychicznego i fizycznego;
- 2) zgodne współdziałanie z innymi;
- 3) współistnienie z przyrodą;
- 4) uczestniczenie w świecie kultury;
- 5) korzystanie z techniki i zasobów informacyjnych naszej cywilizacji (Wiśniewska-Zosiuk 2007: VII).

Do zadań świetlicy szkolnej należy inicjowanie własnej aktywności dzieci, w szczególności działania twórczego, ale również organizowanie pomocy w nauce, umożliwianie samodzielnej pracy umysłowej i kreowanie warunków do nauki, zapoznawanie dzieci z opcją zdrowego i pożytecznego organizowania czasu wolnego. Zadania świetlicy polegają też na stwarzaniu możliwości rozwoju indywidualnych zainteresowań, aktywności twórczej, współpracy z dziećmi, rodzicami i nauczycielami znajdującymi się w świetlicy, kreowaniu postaw społecznych za pomocą wytwarzania sytuacji, które sprzyjają umiejętności współzycia w grupie, jak też pomocy dzieciom w zbudowaniu poczucia własnej wartości, poczucia uznania, poczucia przydatności (Wiśniewska-Zosiuk 2007: VIII).

Nauczyciel-wychowawca – animator zajęć świetlicowych

Jak już wcześniej wspomniano, świetlica szkolna traktowana jest często jako zło konieczne dla dziecka oraz gorsza praca dla nauczyciela. Dla dziecka jest to przechowalnia, dla nauczyciela – zawodowa banicja.

Wbrew mylnym przekonaniom, prowadzenie świetlicy to wyzwanie, wymagające kompetencji, kwalifikacji i profesjonalizmu. Osoby zatrudnione w świetlicy muszą legitymować się wykształceniem pedagoga opiekuńczo-wychowawczego, a to obala stereotyp, że to praca dla byle kogo. Dobra świetlica może być cenną wizytówką szkoły (Szperlich, Lehman 2008: 145).

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 sierpnia 2017 roku:

Kwalifikacje do zajmowania stanowiska nauczyciela-wychowawcy w świetlicach szkolnych i nauczyciela-wychowawcy w internatach posiada osoba, która:

- 1) ukończyła studia wyższe na kierunku pedagogika w specjalności odpowiadającej prowadzonym zajęciom, na poziomie wymaganym do zajmowania stanowiska nauczyciela w danym typie szkoły lub rodzaju placówki [...] oraz posiada przygotowanie pedagogiczne lub
- 2) ukończyła studia wyższe na dowolnym kierunku (specjalności), na poziomie wymaganym do zajmowania stanowiska nauczyciela w danym typie szkoły lub rodzaju placówki [...], i studia podyplomowe z zakresu prowadzonych zajęć oraz posiada przygotowanie pedagogiczne lub
- 3) ma kwalifikacje wymagane do zajmowania stanowiska nauczyciela w danym typie szkoły, w której prowadzone są świetlica szkolna lub internat.

Nauczyciel-wychowawca w świetlicy to szczególny typ nauczyciela. Jego umiejętności, osobowość, kompetencje mają ogromny wpływ na rezultaty procesu opiekuńczo-wychowawczego, jak również możliwość całkowitej realizacji zadań, jakie wynikają z funkcji placówki (Zięba-Kołodziej, Róg 2010: 25).

Najczęściej nauczyciele-wychowawcy w świetlicy podejmują następujące działania:

- kształtują u dzieci poczucie samodzielności i samoobsługi, co wpływa na umiejętność radzenia sobie w życiu;
- rozwijają umiejętności zaspokajania potrzeb, które nie kolidują ze środowiskiem społecznym i są akceptowane;
- budują umiejętność rozumienia siebie, rozumienia innych osób, nawiązywania i utrzymywania właściwych relacji międzyludzkich;
- mobilizują do rozwoju wiary we własne siły i możliwości;
- tworzą i umacniają pozytywny wizerunek w stosunku do siebie i do innych;
- wzbogacają funkcje fizyczne i psychiczne u wychowanków;
- wspomagają rozwój dziecka, podejmując działania kompensacyjne, profilaktyczne, korekcyjne (Kieszkowska 2007: 100).

Podstawowym zadaniem zespołu dydaktycznego w świetlicy jest przygotowanie planu działalności opiekuńczo-wychowawczej. Plan pozwala uniknąć chaosu, przypadkowości, dobrowolności w podejmowaniu działań. Z kolei systematyczne i świadome wychowanie, opierające się na założeniach długoterminowych, umożliwia osiągnięcie założonych celów.

Plan umożliwia dokładne określenie co, kiedy i w jaki sposób zamierzamy zrobić. Planowanie uzależnione jest od kilku podstawowych czynników, takich jak: liczba dzieci, warunki lokalowe i wyposażenie w sprzęt, zainteresowania, potrzeby oraz możliwości dzieci. Wszystkie działania związane z planowaniem powinny być podporządkowane podstawowej zasadzie, jaką jest wszechstronny rozwój dziecka (Zięba-Kołodziej, Róg: 54).

Taki roczny plan działań jest przyjmowany na zasadzie podjęcia uchwały rady pedagogicznej, na początku danego roku szkolnego.

Roczny plan pracy oraz tematy zajęć świetlicowych, które należy odnotowywać w dzienniku zajęć wychowawczych, powinny być rozłożone na działania planowane do realizacji każdego dnia i tygodnia. Dodatkowo nauczyciel-wychowawca może prowadzić indywidualny zeszyt spostrzeżeń z uwagami na temat zachowań dzieci i problemów w pracy opiekuńczo-wychowawczej, co byłoby wyrazem jego szczególnego zaangażowania w wykonywaną pracę (Krajewska 2011: 34).

Zajęcia organizowane przez nauczyciela świetlicy szkolnej mogą być prowadzone w układzie:

- poziomym – zajęcia świetlicowe związane z hasłem tygodnia i realizowane codziennie, różnymi formami, ze zmieniającymi się grupami dzieci,
- pionowym – zajęcia powtarzające się systematycznie co tydzień, prowadzone tą samą formą, np. koło teatralne, lub związane z jedną problematyką, np. zajęcia wychowania komunikacyjnego, i skupiające tę samą grupę dzieci (Kmita 2007: 7).

Wszystkie działania wychowawcze, które zawierają się w programie wychowawczym szkoły i w programie profilaktyki, powinny otrzymać pozytywną ocenę rady rodziców, która to ustawowo posiada kompetencje do uchwalania tego rodzaju planów w porozumieniu z radą pedagogiczną (Gajewska 2011: 18–19).

Nauczyciel świetlicy szkolnej bierze na siebie odpowiedzialność za przebieg i powodzenie zajęć, stając się organizatorem aktywności poznawczej i działaniowej dzieci (por. Białek 2007: 58).

Świetlica szkolna miejscem aktywności poznawczej i działaniowej dzieci

Nauczyciel animuje zajęcia w świetlicy poprzez dobór właściwych form i metod pracy, dostosowanych do aktualnej tematyki, zainteresowań, wieku wychowanków czy warunków materialnych szkoły. Przebywanie na zajęciach w świetlicy powinno kojarzyć się pozytywnie, ponieważ – w odróżnieniu od ustawowo uregulowanego obowiązku szkolnego – obecność dziecka w świetlicy jest aktem jego woli i chęci. Spędzanie czasu wolnego w takim miejscu musi opierać się na swobodzie, zabawie i atrakcyjności.

Zabawa jest główną formą aktywności poznawczej i działaniowej dziecka. Według W. Okonia (2007: 358) zabawa to

działalność wykonywana dla przyjemności, którą sama sprawia; prócz pracy, której celem jest zmiana otaczającej rzeczywistości, i uczenia się, mającego na celu zmianę podmiotu, to trzeci podstawowy rodzaj działalności ludzkiej. Zabawa jest główną formą aktywności dzieci [...]. Według współczesnych poglądów zabawa pełni wiele różnych funkcji: umożliwiając zaspokojenie indywidualnych potrzeb i zainteresowań, jednocześnie ułatwia dziecku wchodzenie w życie społeczne, poznawanie rzeczywistości i dostosowywanie jej do własnych potrzeb.

Zabawa jest dla dziecka przyjemnością, a jednocześnie specyficzną formą uczenia się, rozwijania kompetencji, sprawności. Podczas zabawy dziecko wykorzystuje już zdobyte doświadczenia, spostrzeżenia i obserwacje, konstruuje swoją wiedzę o życiu człowieka, kształtuje sposób myślenia i działania, utrwala je i doskonali. Bawiąc się, dziecko rozwija wciąż swoje możliwości umysłowe, zdobywa informacje o świecie i o zjawiskach społecznych. „Zabawa uczy dawać, brać, dzielić się, współpracować i podporządkowywać swoją osobowość grupie, a jednocześnie służy zaspokojeniu potrzeby ekspresji i twórczości” (Przetacznik-Gierowska, Makiełło-Jarża 1992: 208).

Zabawa jest naturalną potrzebą rozwojową dziecka. Jak pisze Waclaw Gniewkowski (1988: 91):

Jest ona dla niego istotną formą poznania rzeczywistości, wyzbycia się egocentrycznego poglądu na świat oraz rozwoju umiejętności współżycia w zespole. Przez stwarzanie radosnej atmosfery, czynności zabawowo-rekreacyjne likwidują dziecięce fobie, a jednocześnie dostarczają zdrowia, sił fizycznych i psychicznych, usprawniają wszelkie układy i narządy organizmu oraz wzmacniają zespoły mięśniowe, które są odpowiedzialne za prawidłową postawę ciała. Pozytywne, przyjemne emocje przeżywane w czasie gier i zabaw sprawiają, iż dziecko przejawia pełną gotowość do działania, w którym każdorazowo występują nowe elementy i nowe sytuacje.

W literaturze istnieje wiele definicji zabawy i jej form. To zjawisko ewoluowało terminologicznie wraz z rozpoznawaniem korzyści, jakie ze sobą niesie w kwestii rozwoju i relaksu. Wyróżnia się między innymi:

- zabawy konstrukcyjne (ich celem jest umiejętność budowania różnego rodzaju konstrukcji, np. domów, przy użyciu różnorodnych materiałów budowlanych);
- zabawy tematyczne, twórcze (zabawa w coś lub kogoś, wyrażanie czynności, sytuacji, zdarzeń zaobserwowanych w rzeczywistości, w postaci zabawy);
- zabawy ruchowe (angażujące najbardziej naturalne ruchy dziecka, oparte na dbale opracowanych i szczegółowo przestrzeganych zasadach);
- zabawy dydaktyczne (wymyślone przez dorosłych w celu dydaktycznym – poprzez swoje oddziaływanie mają uczyć spostrzegawczości, uwagi, pamięci, kształcenia mowy, wzbogacania wiedzy, myślenia) (por. Klim-Klimaszewska 2005).

W realizacji zabaw i gier świetlicowych powinno się zwrócić uwagę na kilka kwestii. Przede wszystkim prowadzenie gier i zabaw wymaga uprzedniego przemyślenia i przygotowania warunków, elementów realizacji. Istotną kwestią jest tu swoboda, jaką powinien czuć prowadzący i uczestniczące w zabawie dzieci. Ważna jest zasada naprzemienności – najpierw wysiłek, potem odpoczynek, najpierw koncentracja, później rozluźnienie. Wybór gier i zabaw powinien

uwzględniać wiek dzieci, jak też warunki, w jakich odbywają się zajęcia (Gniewkowski 1988: 92–93).

Jerzy Podlaski (1972: 53–54) dzieli zajęcia w świetlicy na zajęcia rozwijające horyzonty umysłowe dziecka, zajęcia praktyczno-techniczne, zajęcia artystyczne i elementy wychowania fizycznego i sportu. Wśród zajęć rozwijających horyzonty umysłowe znajdują się takie działania, jak: czytelnictwo, opowiadanie baśni i bajek, słuchanie programów radiowych, oglądanie filmów i telewizji (współcześnie należy dodać korzystanie z nowych technologii edukacyjnych, np. programów komputerowych, aplikacji, prezentacji multimedialnych, tablic interaktywnych), inne formy rozrywek umysłowych, wycieczki przyrodnicze, krajoznawcze. Do zajęć praktyczno-technicznych autor zalicza wszelkiego rodzaju prace ręczne (np. wyszywanie, zdobienie, haftowanie), majsterkowanie, zajęcia przysposabiające do udziału w gospodarstwie domowym. Wśród zajęć artystycznych wyróżnia zajęcia plastyczne, umuzykalnianie, formy teatralne. Elementy wychowania fizycznego i sportu obejmują z kolei gry ruchowe, zabawy, gry zręcznościowe, zabawy na świeżym powietrzu.

Marian Rosiński (1997) wymienia dziesięć form i metod pracy w świetlicy. Zalicza do nich zajęcia dydaktyczne, do których włączyć można odrabianie lekcji, ciche lub głośne czytanie, dyskusje, pogadanki, opowiadania, ale również gry i zabawy umysłowe, takie jak zagadki, łamigłówki, szarady, rebusy, kalambury, wierszyki, krzyżówki. Rozwijają one spostrzeganie, myślenie, koncentrację uwagi, pamięć, porównywanie. Dzięki tego typu działaniom uczestnicy doskonaliły zdobyte umiejętności i pozyskują wiedzę z różnych dziedzin. Ponadto uczą rywalizacji w duchu fair play, jak również postępowania zgodnie z ustalonymi regułami. Wśród zajęć dydaktycznych wyróżnić można też audycje telewizyjne, filmy, olimpiady czy gry i zabawy dydaktyczne. Formą pracy w świetlicy są spacerunki, które umożliwiają dzieciom poznanie okolicy, w której żyją, ale też są świetną okazją do zebrania materiałów, które można wykorzystać przy innego rodzaju zajęciach, np. praktyczno-technicznych czy plastycznych (por. Szkolak 2016: 91–97). Ponadto wśród form pracy świetlicowej M. Rosiński wymienia gry i zabawy świetlicowe, zajęcia praktyczno-techniczne, majsterkowanie, zajęcia plastyczne, artystyczne, umuzykalniające, czytelnicze, gry i zabawy ruchowe. Te ostatnie posiadają duże walory kształcące i poznawcze, bowiem pod-

czas tego typu działań występuje stałe napięcie wzrokowe, słuchowe i działanie manualne. Takie zabawy i gry kształtują u dzieci umiejętność orientacji przestrzennej, poczucia czasu, wysiłku, jak również umiejętności przekazywania wiadomości. Służą też doskonaleniu samodyscypliny i współpracy w zespole.

Magdalena Linke (2017) również akcentuje bardzo ważną rolę, jaką spełniają gry i zabawy ruchowe. Pełnią one funkcję bodźca fizycznego, dzięki któremu uwydatnia się praca wielu układów i narządów, np. układu ruchowego, układu krążenia, układu oddychania. Podczas zabaw i gier ruchowych usprawnia się przemiana materii, poprawiają się umiejętności ruchowe, jak również kształtują się cechy motoryki – siła, zręczność, sprawność, wytrzymałość. Takim działaniom towarzyszy również ogromna dawka emocji, nasiąkniętych radością, zadowoleniem, co sprzyja potrzebie odpoczynku i odprężenia. Gry i zabawy ruchowe mają też wpływ na rozwój umysłowy dzieci i kształtowanie się ich osobowości, charakteru, siły woli. Taka forma działania pozwala rozwijać wrażenia, czy spostrzegawczości, bystrości w pojmowaniu zjawisk i sytuacji, logicznego myślenia, uczy dostrzegać otaczające dziecko przedmioty, ich wzajemne powiązania. Gry i zabawy ruchowe determinują rozwój pamięci, wyobraźni, kształtują u dzieci takie cechy charakteru, jak pomysłowość, śmiałość, samodzielność, sztuka panowania nad sobą.

Warto wyeksponować również znaczenie świetlicowych zajęć praktyczno-technicznych, do których zalicza się wszelkie prace ręczne, szczególnie te związane z przysposabianiem do udziału w gospodarstwie domowym. Prace ręczne są przejawem twórczego i aktywnego działania dzieci. Dzięki nim uczestnicy mogą rozwijać swoje zdolności manualne, doskonalić zmysły wzroku i dotyku, rozwijać spostrzegawczość, myślenie, wyobraźnię. Samodzielna praca uczy dzieci wiary we własne siły i możliwości, kształci potrzebę staranności i dokładności, uczy cierpliwości, organizacji i planowania pracy (Podlaski 1972: 79–80).

Także zajęcia plastyczne są kluczową formą dziecięcej twórczości. Umożliwiają uczestnikom poznanie, odczuwanie i przeżywanie piękna świata, rozbudzają zainteresowania, wrażliwość na sztukę. Zajęcia plastyczne rozwijają procesy poznawcze, spostrzegawczość, wyobraźnię, ćwiczą sprawność manualną. Zajęcia artystyczne są realizowane głównie za pomocą żywego słowa i form teatralnych. Tego

typu zajęcia mieszczą się w zakresie wychowania estetycznego, ich misją jest zbliżenie uczestników ze sztuką, uczenie dzieci aktywnego udziału w kulturze, kształtowanie postaw moralnych. Z kolei zajęcia umuzykalniające ćwiczą w dzieciach pewność siebie, zdolność do pracy zespołowej, rozwój fizyczny i umiejętności manualne (Zięba-Kołodziej, Róg 2010: 111–113).

Ważnym elementem zajęć w świetlicy są też zajęcia czytelnicze. Wpływają one na rozwój osobowości i wrażliwości dziecka; dzięki obcowaniu z literaturą ma ono możliwość uczestnictwa w świecie kultury i sztuki. Czytelnictwo zwiększa zasób słownictwa, kształtuje wyobraźnię, wpływa na rozwój intelektualny, emocjonalny. Rozwija zainteresowania, uczy spędzania czasu wolnego pożytecznie i kulturalnie (Zięba-Kołodziej, Róg 2010: 113).

Prawidłowo funkcjonująca świetlica stwarza możliwości rekreacji dzieci, zaspokaja głód ruchu, pobudza zainteresowania, skłania do wartościowego spędzania czasu wolnego, ujawnia zdolności i zamiłowania dzieci. W czasie pobytu w świetlicy uczeń znajduje czas na rozrywkę, na odrobienie pracy domowej, zabawę na świeżym powietrzu, na czynności higieniczne i posiłki, a także na zajęcia wynikające z programu świetlicy, zapewniające aktywność poznawczą i działaniową.

Zakończenie

Za wychowanie dzieci i młodzieży odpowiedzialne jest całe społeczeństwo, ale w szczególności rodzina i szkoła, które powinny ze sobą ściśle współpracować. W środowisku szkolnym istotne miejsce zajmuje świetlica, w której dzieci spędzają czas przed zajęciami i po zajęciach dydaktycznych. Świetlica szkolna spełnia wiele funkcji, a swą działalność opiera na różnych metodach i formach pracy.

Świetlica szkolna uzupełnia więc pracę wychowawczą i edukacyjną szkoły, sprzyja racjonalnemu wypoczynkowi, przyczynia się do rozwoju indywidualnych zamiłowań i uzdolnień oraz stwarza warunki do społecznego działania. Nie można jednak zapominać, że jest przede wszystkim miejscem zabaw dla dzieci. W atmosferze swobod-

nego poznawania i działania każdemu dziecku, niezależnie od jego możliwości i uzdolnień, zapewnia szansę na wszechstronny rozwój.

Bibliografia

- Adamczyk D. 2000, *Świetlica – miejsce zapomniane*, „Wychowanie na Co Dzień”, nr 12, s. 15.
- Białek M. 2007, *Szanse i możliwości świetlicy w realizacji programu opiekuńczo-wychowawczego szkoły*, [w:] *Niektóre obszary pracy opiekuńczo-wychowawczej i edukacyjnej szkoły oraz środowiska lokalnego*, T. Wilk (red.), Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków, s. 53–67.
- Gajewska G. 2011, *Teoretyczno-metodyczne aspekty opieki i wychowania w świetlicy: scenariusze spotkań, programy*, Pracownia Edukacyjno-Konsultacyjno-Wydawnicza „Gaja”, Zielona Góra.
- Gniewkowski W. 1988, *Zabawy i gry ruchowe w świetlicy*, [w:] *Świetlica szkolna szansą do wykorzystania*, M. Pietkiewicz (red.), WSiP, Warszawa, s. 89–95.
- Kieszkowska A. 2007, *Współczesna rola pedagoga*, „Zeszyty Naukowe Instytutu Pedagogiki”, nr 1, s. 96–104.
- Klim-Klimaszewska A. 2005, *Pedagogika przedszkolna*, PIW, Warszawa.
- Kmita D. 2007, *Rozwój świetlic szkolnych*, „Wychowawca”, nr 3, s. 5–7.
- Krajewska B. 2011, *Standardy funkcjonowania świetlic szkolnych*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze”, nr 2, s. 31–36.
- Linke M., *Wychowawcze i kształcące wartości zabaw i gier ruchowych w świetlicy szkolnej*, <http://szkolnictwo.pl/index.php?id=PVO300> (dostęp: 9.11.2017).
- Okoń W. 2007, *Nowy słownik pedagogiczny*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa.
- Podlaski J. 1972, *Formy i metody pracy świetlicowej*, Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, Warszawa.
- Przetacznik-Gierowska M., Makiełło-Jarża G. 1992, *Psychologia rozwojowa i wychowawcza wieku dziecięcego*, WSiP, Warszawa.
- Przyborowska B. 2009, *Świetlice – zaniedbany i niszczonej obszar opieki szkolnej?*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze”, nr 3, s. 23–28.
- Rosiński M. 1997, *Organizacja pracy opiekuńczo-wychowawczej w świetlicach*, Oficyna Wydawnicza Zachodniopomorskiego Centrum Edukacyjnego, Szczecin.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli,

- Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 24 sierpnia 2017, poz. 1575, § 24, s. 10.
- Szkolak A. 2016, *Rola nauczyciela wczesnej edukacji w propagowaniu wycieczek szkolnych [w:] Sześciolatek w roli ucznia*, M. Kwaśniewska, J. Lenzion (red.), Wydawnictwo Pedagogiczne ZNP, Kielce.
- Szperlich E., Lehman M. 2008, *Refleksje świetlicowe*, „Psychologia w Szkole”, nr 3, s. 145–148.
- Wiśniewska-Zosiuk E. 2007, *Koncepcja pracy świetlicy szkolnej*, „Wychowanie na Co Dzień”, nr 7–8, s. VII–VIII.
- Zięba-Kołodziej B., Róg A. 2010, *...żeby świetlica nie była przechowalnią. Wskazówki organizacyjno-metodyczne*, Wydawnictwo Pedagogiczne ZNP, Kielce.